

AZ 1930. ÉVI GENFI VÁMFEGYVERSZÜNETI KONFERENCIA

A NEMZETEK SZÖVETSÉGÉNEK gazdasági akcióit a világszerte mutatkozó gazdasági válság indokolja meg. Felesleges volna itt a válság okainak felsorolása; csak röviden legyen szabad néhányra rámutatni: a tőkehiány Európában» Európa vásárlóképeségének csökkenése, a vámhatároknak és általában a protekcionizmusnak megnövekedése, valutáris zavarok egyes országokban, a békeszerződések területi és gazdasági rendelkezései, jóvátételi terhek, átalakulási processzusok egyes termelési ágakban stb.

A győztes nagyhatalmak maguk is érezték, hogy valamiképpen segíteni kellene ezeken a bajokon. Ezért kezdeményezték 1927-ben az ú. n. „világgazdasági konferenciának“ az összehívását. Nem felelős kormányképviselőket hívott meg erre az értekezletre a Nemzetek Szövetsége, hanem a független gazdasági élet vezetőit, minden országból. Ezekről ugyanis természetesen több nyíltságot és őszinteséget lehetett várni, mint felelős kormányképviselőktől.

Ez a konferencia 1927 májusában ült össze. Egyhangúlag ajánlotta a kormányoknak a protekcionizmus csökkentését. Ezt az ajánlást azonban a kormányok nem fogadták meg. Ellenkezőleg: a konferencia óta a protekcionizmus a legtöbb államban még fokozódott. Részben azért vált szükségessé a következő lépés a nemzetközi akciók során: a felelős kormányok képviselőinek összehívása. Ezt az újabb konferenciát 1930 február 17-re hívta össze Genfben a Nemzetek Szövetségének Főtitkársága. A sajtó általában vámfegyverszüneti konferenciának nevezte.

A Nemzetek Szövetsége közgyűlésének 1929 szeptemberi ülészaka alkalmával Briand egy ebéden tartott beszédében vetette fel az európai államok gazdasági összefogásának gondolatát. A gondolat nem új. Már 100 évvel ezelőtt is próbálkoztak vele a franciák.

Ugyanolyan értelemben, mint Briand, beszélt egy másik alkalommal Stresemann is. Mindkét államférfi elég óvatos volt azonban ahhoz, hogy ezeket a gondolatokat ne hivatalos tárgyalások alkalmával hangoztassák.

Felszólalásuknak háttérében nyilván két indítóokot lehet keresni. Az egyik kézenfekvő. Mindig hálás feladat valamely nagyhatalom külügyminisztere számára az, ha a nemzetközi szolidaritásról beszél valamilyen alakban. A másik indítóokot sem nehéz megtalálni. Ott szerepel az már hosszú idők óta, mint a „nagy árnyék“ az egész világ kereskedelempolitikájának a háttérében. Ez: az Északamerikai Egyesült-Állá-

moknak új vámemelési tervei. Briand talán azt remélte, hogy az Európai Egyesült-Államok gondolatának felvetésével bizonyos nyomást gyakorolhat az Unió protekcionizmusára.

Ha azonban Briand részéről ez az egész kezdeményezés inkább csak gesztus volt, „pour la galerie“, voltak fórumok, ahol annál komolyabban fogták azt fel: Angliában és a Nemzetek Szövetségének főtítkárságában.

Az angol munkáskormány, hogy helyzetét megerősítse, kezdettől fogva külpolitikai sikerekre törekedett. Három nevezetesebb akciót indított meg ebből a célból. Egyik volt Snowden ismeretes szereplése a hágai konferencián, amely, ha gyakorlatilag sokat nem is jelentett, morális szempontból határozottan nagy eredményt hozott. A másik akció volt a flottakonferencia, a harmadik az ú. n. „vámfegyverszüneti konferencia“. A munkáspárt a szabad kereskedelem mellett kötötte le magát; a katonai (tengerészeti) leszerelés mellett logikusan következett ebből a gazdasági leszerelés gondolata is. Ezért ragadta meg Graham angol kereskedelmi miniszter azonnal a Briand által felvetett gondolatot.

A másik hely, ahol Briand eszméjét komolyan vették: a Nemzetek Szövetségének Főtítkársága volt. A Főtítkárságnak természetesen érdekbe lépté, hogy minél gyakrabban bizonyítsa be létjogosultságát. Emellett minden nemzetközi akció, amely sikerrel jár, erősíti a Főtítkárság tekintélyét és befolyását.

A Főtítkárság tehát mindenek előtt hatalmas memorandumot készített az európai gazdasági összefogás szükségességéről¹ azután pedig a Gazdasági Bizottság segítségével „vámfegyverszüneti egyezménytervezetet“ állított össze, amely szerint az államok köteleznék magukat arra, hogy hosszabb ideig (két-három évig) nem emelik vámjaikat. Az 1930 február 17-re összehívott konferencia napirendjére elsősorban ennek az egyezménytervezetnek a tárgyalását tűzték ki. (Innen kapta a konferencia az elnevezését.)

A Főtítkárság ezt az egész akciót kezdettől fogva hibásan fogta meg. Mindjárt maga az akciónak a megindítása éppen az ellenkezőjét eredményezte annak, amit el akartak vele élni. Mihelyt ugyanis némely kormány értesült arról, hogy a vámpolitikában „fegyverszünetet“ terveznek, sietett végrehajtani mindazokat a vámemeléseket, amelyekről úgy vélte, hogy a „fegyverszünet“ folyamata alatt esetleg szüksége lehetne rájuk.² A vámfegyverszüneti akció megindítása tehát tulajdonképpen újabb hatalmas lökést adott a protekcionizmusnak.

Elhibázott volt emellett maga az ú. n. „vámfegyverszüneti egyezménytervezet“ is. A főtítkárság elveszítette itt a kellő kapcsolatot a gyakorlati gazdasági élettel; már a konferencia összeállése előtt nyilvánvalóvá vált, hogy az egyezménytervezet egyhangú elfogadása nem remélhető. Ennek a körülménynek az okát is megértjük, ha az általános gazdasági helyzetet és az egyes államok érdekeit vizsgáljuk.

A világgazdasági konferencia ajánlásai ellenére 1927 óta, a protek-

¹ L. Külügyi Szemle 1930. januári száma.

² Elég talán, ha csak az 1929 novemberében történt német agrárvámemelésekre utalunk.

cionizmus a legtöbb államban növekedett. Ennek egyik legfőbb oka az általános mezőgazdasági válság.

Az egyre fokozódó tengerentúli verseny miatt az agrártermékek árai folyton csökkennek. Az agrárimport országok (Német-, Francia-, Olaszország, Ausztria, Cseh-Szlovákia, Svájc stb.), más szóval: a nyugat-európai ipari államok saját mezőgazdaságukat a protekcionizmus fokozásával igyekeznek védeni. Minél erősebb azonban az agrárprotekcionizmus, annál inkább növekszik a termelési költsége az agrártermékeknek. A fokozódó agrárrelzárkózás tehát végeredményben növeli a termelési költségeket és így csökkenti a védett mezőgazdaság versenyképességét. Ez a körülmény azután a protekcionizmus újabb fokozását teszi szükségessé.

Fokozza az agrár protekcionizmust az a körülmény, hogy egyes középeurópai államokban (Németország, Cseh-Szlovákia, Ausztria) a belpolitikai viszonyok folytán az agrárpártok csaknem döntő befolyást nyertek a kormányokra; a kormányok léte vagy nem léte sok esetben az agráriusok jóakarátán fordul meg. Ilyen viszonyok között ezeknek az országoknak a kormányai sokszor oly esetekben is kénytelenek engedni az agrár pártok protekcionista követeléseinek, amikor az saját józan megfontolásuk ellen szólna. Ez a fokozódó agrárprotekcionizmus egyre súlyosabb helyzetbe sodorja a keleteurópai agrárexport országokat. Ez utóbbiak mezőgazdasági ipara egyre jobban sorvad, mezőgazdasági nyersterméneiket pedig csak egyre alacsonyabb árakon és kedvezőtlenebb körülmények között képesek exportálni. Ezeknek az országoknak mezőgazdái egyre válságosabb helyzetbe kerülnek s a munkanélküliség a mezőgazdaságukban fokozódik. Az agrárexportországok számára tehát — ha lakosságukat el akarják tartani — ilyen körülmények között csak egy út marad nyitva: az iparosodás.

Így idézi elő az iparos államoknak túlhajtott agrárprotekcionizmusa az agrárállamok ipari protekcionizmusát.

Ebben a súlyos, feszült helyzetben állott elő a Nemzetek Szövetségének főtítkársága a vámfegyverszüneti egyezmény tervezetével.

LÁTTUK MÁR, hogy az angol munkáskormány örömmel üdvözölte a vámfegyverszüneti javaslatot, amelynek tulajdonképpen egyik kezdeményezője is volt.

Hasonló álláspontot képviseltek a nyugati kis, iparos államok: Belgium és Hollandia. Ezeknek az országoknak érdekükben állott, hogy ipari exportjukat további vámemelések ne zavarják.

Más volt már a helyzet Német- és Franciaországban. Briand lendületes beszéde után bizonyára némi kiábrándulást jelentett a francia kormányra az, hogy csaknem összes érdekképviselői a vámfegyverszüneti egyezménytervezet ellen nyilatkoztak, elsősorban a mezőgazdák. A francia agráriusok a mezőgazdasági protekcionizmus növelését követelték a tengerentúli versennyel szemben s eleve elvetettek minden olyan tervezetet, amely a mezőgazdasági vámok lekötését jelentette.

Hasonló volt a helyzet Németországban is.

A főtiek ellenére, e két nagyhatalomnak elsőrendű érdeke fűződött ahhoz, hogy a vámfegyverszüneti konferencia teljesen eredmény-

telenül ne végződjk. Ennek a magyarázata az angol belpolitikai viszonyokban keresendő.

Mint ismeretes a konzervatív párt Angliában a védővamos rendszer mellett kötötte le magát. Ha a munkáskormány megbukik és ismét konzervatív uralom jön Angliában, akkor ez az ország áttér a védővamos rendszerre és a német és francia export elé újabb súlyos akadályok emelkednek. Előrelátható volt, hogy a vámfegyverszüneti konferencia esetleges fiaskója gyengíti a munkáskormány helyzetét s közelebb hozza a konzervatív és ezzel a védővamos régi lehetőséget Angliában. A németeknek és franciáknak tehát fontos volt az, hogy a konferencia ne végződjk teljesen eredménytelenül.

A fenti körülményen kívül azonban még súlyosabban esett latba a következő megfontolás: Anglia pillanatnyilag hajlandó nemzetközi szerződés útján lekötöni magát egy liberális kereskedelmi politika mellé. Ezt a pillanatnyi hajlandóságot ki kell használni, sürgősen mindaddig, amíg a munkáskormány uralmon van, mert senki sem tudhatja, mit hoz a jövő. (Illetőleg, akik azt hiszik, hogy tudják, azok általában még háromnegyed évet jósoltak a konferencia időpontjában a munkáskormányra.)

A németeknek és franciáknak itt vázolt álláspontját megerősítette még az a körülmény, hogy a kis, nyugati ipari államok egyáltalán nem titkolták azt, miszerint a konferencia eredménytelensége esetén az ő kereskedelempolitikájuk is irányt változtat és ők is a fokozódó protekcionizmusra térnek át.

Az összes felsoroltaktól eltérő volt az olaszok álláspontja.

A már fentebb kifejtett gazdasági okokból Olaszország sem látta örömmel a vámfegyverszüneti egyezménytervezetet. Olaszországnak álláspontja azonban ezen túlmenőleg is eltért a német-francia állásponttól. Olaszországnak ugyanis az a gondolat sem volt túlságosan rokonszenves, hogy a konferencián a vámfegyverszünet helyett bármilyen olyan természetű nemzetközi egyezmény létrejöjjön, amely nagyobb mértékű kötelezettséget jelentsen az államokra. Ennek az álláspontnak két oka volt.

Először: a fascizmus számára természetyszerűleg ellenszenves minden olyan nemzetközi akció, amely csak a leghalványabban érintheti az állami szuverénitást.

Másodszor: a Nemzetek Szövetsége Főtitkárságának tisztikara 60%-ig angol, 30%-ig francia, a fennmaradó 10%-ban vannak benne az olaszok. Az olasz befolyás a főtitkárságon tehát úgyszólván semmi. Ennek következtében Olaszországnak természetyszerűleg nem nagyon rokonszenves semmi olyan akció, amely a Nemzetek Szövetségétől indul ki, különösen nem az akkor, ha ez az akció alkalmasnak látszik arra, hogy erősítse a főtitkárság pozícióját és befolyását.

Legkevésbé látszott előnyösnek a vámfegyverszüneti egyezménytervezet a keleteurópai agrárországok számára.

A nagy, ipari államok már a konferencia előtt egyáltalán nem titkolták azt, hogy ők csak ipari vámjaikat hajlandóak lekötöni, mezőgazdasági vámjaikat azonban nem.

Ez a körülmény már eleve elvette az egyezménytervezet minden értékét az agrárexportországok számára (Románia, Jugoszlávia, Lengyel-

ország, Görögország, Bulgária, Csonka-Magyarország és a balti államok.) Hozzájárult ehhez még az a körülmény is, hogy az agrárexportországok számára a vámfegyverszüneti egyezménytervezet még abban az esetben is hátrányosnak ígérkezett volna, ha az ipari államok hajlandók lettek volna lekötni mezőgazdasági vámjaikat is. A vámok lekötése ugyanis biztosította volna az ipari exportlehetőségeket az agrárállamok felé, egyáltalán nem biztosította volna azonban az agrárállamok mezőgazdasági exportját az ipari államok felé. Az ipari exportnak ugyanis — a tilalmaktól és korlátozásoktól eltekintve — a védővám az egyetlen lényeges akadálya. A mezőgazdasági export megakadályozására azonban a vámnál sokkal súlyosabb fegyvereket is talált a háború utáni kereskedelempolitika. Ilyenek: bizonyos őrlési arány megállapítása a malmok számára az agrárimport-államokban a bel- és a külföldi gabona között, azután: állat- és növényegészségügyi tilalmak, túlnagy különbség a búza és liszt váma között, szállítási tarifapolitika, (amely sokkal jobban sújtja az értékükhez képest nagyterjedelmű agrárcikket, mint az aránylag sokkal kisebb terjedelmű ipari fél- és készgyártmányokat) stb.

A Nemzetek Szövetségének Főtitkársága a konferencia előtti hetekben már felismerte ezeket a nehézségeket is, s hogy az egyezménytervezetet az agrárállamok számára is elfogadhatóvá tegye, új programot dolgozott ki. Ez az új programra a konferencia főtárgyául már nem a vámfegyverszüneti egyezmény tervezetét jelölte meg, hanem egy Program kidolgozását, amelynek a további gazdasági közeledés fokozatos megvalósítását kell előkészítenie.

Ez alapon tehát az 1930 febr. 17-én összeülő konferencia immár kettős feladat előtt állott: 1. a vámfegyverszüneti egyezménytervezetet kellett letárgyalnia és 2. meg kellett szabnia az ezután következő gazdasági közeledés programját.

Maga a vámfegyverszüneti egyezmény csak előkészítette volna a szükséges nyugodt talajt és stabilitást arra, hogy a megállapítandó Program egyes pontjai keresztülvihetők legyenek.

Ilyen előzmények után ült össze a konferencia 1930 február 17-én. Oroszországon és Albánián kívül az összes európai államok képviselve voltak, megjelentek továbbá Peru, Japán és Kolumbia delegátusai. Brazília és az Északamerikai Egyesült-Államok megfigyelőket küldöttek ki.

Csaknem minden európai állam delegációját az illető kormány egyik tagja vezette. Ott voltak: Graham angol, Flandin francia, Kwiatowsky lengyel, Hainisch osztrák kereskedelmi miniszterek, Schmidt német gazdasági miniszter, Bottai olasz korporációs miniszter, Madgearu román pénzügyminiszter, Hymans belga külügyminiszter stb.

A konferencia első napjaiban bebizonyosodott az, amit csaknem mindenki előrelátott, hogy a főtítkárság által készített ú. n. „vámfegyverszüneti egyezménytervezet“ nem számíthat elfogadásra. Kitéunt azonban az is, hogy hasonlóan nem lehet talaja semmi olyan akciónak, amely az európai államok valamely szorosabb kereskedelempolitikai együttműködését kívánja előmozdítani. Konkrét alakban csak egyszer merült fel a konferencián az a gondolat: Schüllernek ismeretes kollektív gabonavám javaslatában.

E javaslat szerint az európai államok közös gabonavámban állapodnának meg egymás között; Európán kívüli államokkal szemben ennél magasabb vámokat alkalmaznának.

E gondolat lényege tehát a preferencia az európai agrárállamok javára.

Schüller terve nem került tárgyalás alá, annyira ellenezték azt a nyugati ipari államok, elsősorban Francia- és Németország. Ebből az egy kísérletből is nyilvánvalóvá vált azonban az, hogy bármely szorosabb európai gazdasági együttműködés tervében természetesen benne van a preferenciának valamilyen alakja, legyen az akár vám, akár valamely más kereskedelempolitikai intézkedés alapján.

Mivel viszont a preferencia bármely alakja nyilván érinti a legnagyobb kedvezményes elvet, kézenfekvő, hogy semmiféle kollektív gazdasági akció (terjedjen ki az akár Európára, akár csak néhány államra) nem indítható meg anélkül, hogy előzetesen megfelelő rendezést ne nyerjen a legnagyobb kedvezmény kérdése.¹

Előrelátható volt az, hogy, amennyiben a konferencia a legtöbb kedvezményes elv korlátlan fenntartása mellett dönt, úgy eleve megbukott minden olyan akció, amely akár európai, akár csak regionális jellegű preferenciális-rendszert kívánna létrehozni.

Ha viszont a konferencia olyan álláspontra helyezkedik, amely elismeri a legtöbb kedvezményes elv korlátozásának a jogosultságát, akkor ezzel megadja az elvi alapot a fentemlített preferenciális alakulások számára.

A legtöbb kedvezményes elv kérdésével foglalkozó albizottság tárgyalásai tehát döntően fontosak és felette tanulságosak voltak.

Csakhamar kitűnt ugyanis az, hogy azok az európai államok, amelyeknek a tengeren túl nagy gazdasági és kereskedelmi érdekeik vannak, ezeket az érdekeiket nem fogják kockára tenni egyes más európai államok kedvéért. Anglia például nem lesz hajlandó preferenciát nyújtani semmiféle európai államnak akár saját gyarmataival szemben, akár az amerikai Unióval, vagy a délamerikai államokkal szemben. Ezen okokból kifolyólag állott azelőtt is és áll a jelenben is Anglia a legnagyobb kedvezményes elv korlátlan fenntartása mellett és ebből az álláspontjából engedni nem hajlandó. Az angol állásponttal azonosította magát a konferencián természetesen Norvégia, Olaszország, Francia- és Németország is. Ezzel az európai államok szorosabb kereskedelempolitikai összefogása már meg is bukkott.⁸

¹ E kérdés fontosságát a konferencia külsőleg is elismerte az által, hogy megvitatására külön albizottságot küldött ki. Az albizottság elnökévé a magyar delegáció vezetőjét: Nicki Alfréd megh. minisztert választották.

² Egyes agrárállamoknak (pl. Románia) ez a körülmény elég súlyos csalódást okozott: Madgearu román pénzügyminiszter láthatólag komolyan reménykedett abban, hogy a konferencián sikerül legalább ígéretet kapnia a preferencia valamilyen lehetőségére a nyugati államoktól a tengerentúli agrárversennyel szemben. Érdekes jelenete volt a konferenciának, mikor Madgearu ebben a kérdésben éppen a francia delegációval találta magát szemben. A franciák ugyanis egyszerűen feltették Madgearunak azt a kérdést, hogy milyen előnyöket kaphat ellenszolgáltatásként Franciaország a keleteurópai agrárállamoktól, ha preferenciát ad nekik bizonyos mezőgazdasági termékekre az amerikai versennyel szemben. (Mellékesen éreztették egyszersmind a franciák azt is, hogy a keleteurópai piacok jelentősége számukra kisebb, mint az amerikai piacoké.)

Természetszerűleg vele együtt bukott meg minden regionális jellegű gazdasági összefogás gondolata is. Az előbb felsorolt hatalmak ugyanazon okokból voltak ilyesminek ellene, mint az általános európai összefogásnak, speciálisan Olaszországnál a gazdasági momentumokon kívül még politikai megfontolások is közrejátszottak ennél az utóbbi kérdésnél. Regionális gazdasági alakulatok közül ugyanis Olaszországot elsősorban egy dunai konföderáció lehetősége érdekli. Ilyen alakulás ellen Olaszország a végsőkig küzdene. Nagyon valószínűtlen azonban az, hogy akár Németország belemenjen abba, miszerint a dunai államok egymásnak esetleg több kedvezményt adjanak, mint Németországnak.

Az elvi akadályokon kívül gyakorlati akadályai is volnának az európai preferenciális rendszer megalakításának. Ahhoz ugyanis, hogy a legtöbbkedvezményes záradék megszorítást szenvedjen, szükséges volna az, hogy azon államok, amelyek a legtöbb kedvezménynek ilyen megszorítását kívánják, felmondják az összes érvényben álló legtöbbkedvezményes szerződéseiket és ezek helyett újakat kössenek. Erre vonatkozólag a német delegáció kijelentette, hogy Németország sokkal inkább érdekelve van a tengerentúli piacokon, hogysen ilyen lépésre rászánhatná magát, de még ha akarná is ezt, akkor sem tehetné meg jelenleg, mert legfontosabb tengerentúli szerződése, az Északamerikai Unióval szemben, 1935 okt. i-e előtt fel nem mondható. Addig tehát a jelenlegi állapot megváltoztatásáról szó sem lehet.

A magyar delegáció a konferencián az általa képviselt ország súlyához és hatalmi pozíciójához viszonyítva igen nagy szerepet játszott.

A magyar delegáció magatartása természetesen folyt az ország gazdasági érdekeiből. Az ország agrárjellege folytán küzdenie kellett természetesen kezdetől fogva a vámfegyverszüneti egyezménytervezetnek egyoldalú beállítása ellen, amely csak az ipari kivitel érdekeit tartotta szem előtt.

Meggyőzően mutatta ki az egyezménytervezet egyoldalúságát Nicki meghatalmazott miniszter abban a beszédében, amelyet a konferencia negyedik napján tartott. Nicki érvelésének egyik nagy sikere abban állott, hogy a keleteurópai agrárállamok előtt ez előadás után már teljes tisztasággal bontakozott ki az érdekközösség a nagy nemzetközi gazdaságpolitikai kérdésekben. Ez a körülmény nagyban erősítette Magyarország pozícióját a konferencián.

A KONFERENCIÁNAK a legtöbb kedvezmény kérdésében feljebb vázolt állásfoglalása után természetesen lehetetlenné vált minden olyan megállapodás, amely preferenciális európai, vagy regionális rendszerre vonatkozott volna. Akik ilyesmit vártak a konferenciától — és ezek sokan voltak — azok ebben egészen csalódtak. De csalódtak azok is, akik a vámfegyverszünet létrejöttében reménykedtek. A vámfegyverszünet nem kellett a legtöbb hatalomnak. Kellott azonban ehelyett elsősorban Francia- és Németországnak, azután pedig a kisebb nyugati hatalmaknak az, hogy a konferencia mégse végződjék eredménytelenül és valamilyen nemzetközi kötelezettség mégis létre jöjjön, ami elsősorban is Angliával szemben rögzíti — legalább bizonyos időre —

a jelenlegi állapotokat. Így jött létre végül a konferencia eredményeképpen három nemzetközi okirat. Ezek a következők:

1. Nemzetközi kereskedelmi egyezmény (convention commerciale). Ebben az államok kötelezik magukat arra, hogy jelenleg érvényben álló kereskedelmi szerződéseiket 1930 április 1-től fogva egy esztendeig nem mondják fel.

További rendelkezése ennek az egyezménynek az, hogy, amennyiben valamely — az egyezményben részes állam az egyezmény időtartama alatt olyan kereskedelempolitikai intézkedést foganatosítana, amely nem ütközik az egyezmény határozmányaiába (tehát pl. autonom vámokat emel) és bármely más, ugyancsak az egyezményben részes állam a saját érdekeit ezáltal sértve érezné, úgy az utóbbi állam azonnal kérheti tárgyalások felvételét az előbbtől, abból a célból, hogy a sérelemért kompenzációkat kapjon. Ha a tárgyalások nem vezetnek eredményre, akkor a sértett állam felmondhatja a többoldalú egyezményt. Ez az utóbbi határozmány azonban gyakorlati értékkel tulajdonképpen nem bír, mert az egyezmény szerint csak abban az esetben kérheti a sértett állam a tárgyalások felvételét, ha a másik állammak a kereskedelempolitikai intézkedései nem sürgős szükségből jöttek létre. Azt természetesen minden állam saját tetszése szerint magyarázhatja, hogy mit tekint „sürgős szükségnek“ („circonstances urgentes“).

2. A kereskedelmi egyezményhez csatlakozik egy jegyzőkönyv, amely a jövőbeni, további tárgyalások programját tartalmazza. (Protocole relatif au programme de négociations ultérieures.) Ennek egyik határozmányai — amely Magyarországot különösképpen érdekelheti — az, hogy 1931 végéig nemzetközi állategészségügyi konferencia hívandó össze.

3. Acte final, vagyis zárójegyzőkönyv, amely a megjelent delegátusok névsorát és általános jellegű ajánlásokat tartalmaz.

A nemzetközi kereskedelmi egyezményt eddig a következő államok írták alá: Németország, Ausztria, Belgium, Dánia, Észtország, Finnország, Franciaország, Nagy-Britannia, Görögország, Olaszország, Lettország, Luxemburg, Norvégia, Hollandia, Lengyelország, Románia, Svédország, Svájc.

Az egyezményhez tartozó jegyzőkönyvet az itt felsorolt 18 államon kívül aláírták még Magyarország, Litvánia, Portugália, Jugoszlávia és Cseh-Szlovákia.

Az egyezményt az aláíró államok parlamentjeinek ratifikálniuk kell s a megerősítő okiratokat 1930 november 1-ig kell lehelyezni a Nemzetek Szövetsége Főtitkárságánál. 1930 november 1 és 15. között a Főtitkárság új konferenciát hív össze s ez a konferencia fog azután dönteni a megtörtént ratifikációk alapján az egyezmény életbeléptetéséről.

Az agrárállamok számára mindenesetre megnehezíti az egyezményhez való csatlakozást az, hogy egyes közép- és nyugateurópai államok az agrárprotekciónizmust tovább fokozzák. Ausztria és Cseh-Szlovákia a gabona- és a lisztvámokat akarja emelni. Németországban a Young-terv elfogadását a kormány újabb agrárvámemelésekkel kötötte össze. Lengyelország már bejelentette a Nemzetek Szövetsége Főtitkárságánál, hogy a kereskedelmi egyezményt nem fogja ratifikálni, ha a német agrárvámemelések tényleg életbelépnek.

Sok konkrét eredményt tehát nem jelentett a vámfegyverszüneti konferencia.

És még sincsen igazuk azoknak, akik ezek után a konferencia fiaskójáról beszélnek. Aki sokat várt a konferenciától, az természetesen csalódott. Aki azonban semmit sem várt tőle, az mégis megállapíthat néhány eredményt. A következőket:

Először: ezek a hosszadalmas és fárasztó tárgyalások alaposan fel-

tárták mindazokat az akadályokat, amelyek a nemzetközi gazdasági közeledés útjában állanak. És maga a megismerés már igen nagy eredmény.

Másodszor: a konferencián létrejött egyezmény a valóságban semmi lényeges kötelezettséget nem tartalmaz. De ebben az egyezményben elsőízben van kimondva valami, ami eddig is megvolt, de amit hivatalosan, nyilvánosan még sohasem ismertek el: az, hogy bármely államnak bármely kereskedelempolitikai akciója nem az illető állam magánügye, hanem közügy, ami tartozik a többi államra is.

Harmadik eredmény: az elkövetkezendő tárgyalások programja. Lehet, hogy a programból nagyon kevés, talán semmi sem fog megvalósulni. De már maga az a tény, hogy az államok képviselői ismét és ismét le fognak ülni a tárgyaló asztalhoz azzal a bevallott céllal, hogy a protekcionizmus csökkentését kívánják tárgyalni: nagyon sokat jelent, mert mégis alkalmas lehet arra, hogy elejét vegye — legalább részben — újabb ellentétek keletkezésének.

Ma még korai volna a Nemzetek Szövetségének akcióitól túlsókat várni. MacDonald mondotta első miniszterelnöksége alkalmával a Nemzetek Szövetségéről: hiba volna az, ha valaki egy kisbabával mindjárt beefsteaket akarna etetni. Annyi bizonyos, hogy a genfi vámkonferencián felmerült regionális irányban közben több kísérlet történt, így a bukaresti és szinajai, a most folyó újabb bukaresti konferencián, más irányban a legutóbbi Balkán-konferencián, Athénben. Ma azonban még mindez cseppfolyós állapotban van és alig valószínű, hogy a novemberi újabb tárgyalások valami változott, pozitívabb alaptól indulhatnának ki.

ZELOVICH LÁSZLÓ